

Çərşənbə, 6 avqust 1919-cu il, nömrə 244

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çarşənbə, 9 zülqədətül-haram sənə 1337. 6 ağustos 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 35 rublə, 2 aylığı 60 rublə, 3 aylığı 90 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 40 rublə, 2 aylığı 70 rublə, 3 aylığı 100 rublə. Elan fiati: birinci səhifədə sətri 5 rublə, axırıncı səhifədə sətri 4 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 3 rublə.

ELAN

Ticarət, Sənəət [Sənaye] və Ərzaq Nəzarəti bununla Bakı əhalisini xəbərdar edir ki, ağustos ayının 4-dən etibarən Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarətinin Mariinski küçədə (Malakan bağı qarşısındakı) mağazasında ayaqqabı, arşın malı, corab, şəkər və qeyri bu kimi şeylər ucuz qiymətlə satılacaqdır. Bununla əhalinin məzkur [adı çəkilən] mağazadan istifadə etmələri lazımdır.

7-198

TÜRKANA ZİRƏYƏ

Hər gün gedir Pravodnik körpüsündən, Naberejni küçədə 8-imci nömrəli körpüdə böyük barkaz “Məhəmməd” gündüz saat 12-də.

7419

KAMİSYONNI-STROİTELNI KANTOR X. AVANESOV VƏ A. KƏRİMOV

Evlərin, yerlərin, əmlaki-qeyri-mənqulə [daşınmaz əmlak] və sairələrinin satılması. Ünvan: Mariinski küçə, nömrə 16, Dadaşovun evində. Telefon nömrə 43-68. Bastaqanovun mebel mağazası qarşısında.

7418

Hökumət Teatrosunda

Axşam tamaşası

OPERETTA

Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy Qardaşlarının Müdiriyyəti Cümə günü, zülqədətül-haram ayının 11-də (ağustosun 8-də) mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır Üzeyir bəyin məşhur “**O olmasın, bu olsun**” operettası. Bu dəfə Məşhədi İbadın rolunu Mirzəağa Əliyev və hamamçının Əliəkbər Süheyli ifa edib, milli əşar [şeyrlər] və meyxana oxunacaqdır. Rza Darablı isə dəllək rolunda dəllək mahnısı oxumaqla dəlləyi mədh edəcəkdir. Biletlər indidən teatrın kassasında satılmaqdadır. Tamaşa başlanacaq axşam saat 9-un yarısında.

ELAN

Bakı və Ətrafının Müsəlman Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqı İdarəsi həmin ağustos ayının 6-nda çarşənbə günü axşam saat 7-də Bələdiyyə İdarəsinin salonunda Darülfünun məsələsi haqqında fəvqəladə ümumi iclas dəvət olunur. Ümum İttifaq üzvlərindən rica olunur ki, təyin olunmuş vaxtda təşrif gətirsinlər.

7417

SİRK “MODERN”

Çaharşənbə günü ağustosun 6-da 1919-cu ildə məşhur sportsmen Pyotr Nikolayeviç Yelizarov tərəfindən mükəmməl surətdə vücuda gətirilmiş Fransa güləş mübarizəsinin 39-cu günüdür. 1919-cu ilin məşhur cahən pəhləvanı namı və Azərbaycan fəxri şərifi və 30.000 manat mükafat.

Bu gün 3 cift pəhləvan mübarizə edir.

1-nci: Qırmızı Maska – Gənc Əli.

2-nci: Kalişeviç – Baxtıllov.

3-ncü: Staroşvili – Raqenbaum.

Tamaşa başlanacaq axşam saat 9-un yarısında. Pəhləvanların çıxışı 11-in yarısında. Tamaşa qurtaracaq saat 12 tamamda. Mübarizə Yelizarovun təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olacaqdır.

7416

GÖZÜMÜZÜ AÇMALIYIZ

Son zamanlar şəhərimizdə bir çox şeylər çıxmağa başladı. Hətta mətbuat səhifələrinə keçdi. Bunlardan bəziləri o qədər açıq yalan idi ki, əsla əhəmiyyət vermək lazım deyildi və millətimiz bu şeyləri soyuqqanlıqla qarşılayırdı. Fəqət digər bəzi şeylər də buraxılırdı ki, türk milləti, Azərbaycan xalqı buna laqeyd qalammaz. Odur ki, bu şeylər yek-digərinə qarışdırılaraq camaatımızı həyəcana gətirirdi. Bu şeylər üç dürlü idi, həm də istiqlalımız, rahatımız tərəfdarı olmayanlar bunları yek-digərinə öylə rəbt edirlərdi [bir-birinə elə bağlayırdılar] ki, ümumiyyətlə, böyük təhlükə göstərirdi.

Xəbər çıxdı ki, Bəhri-Xəzər donanma-

sını ingilislər Denikinə verirlər. Bu biri tərəfdən hökuməti xalq nəzərindən salmaq istəyənlər başladılar ki, Rəisi-Vükəla [Baş nazir] və Hərbiyyə naziri də Bakıdan qaçmışlardır. Parlaman dəxi üç həftə yay tətili bəhanəsi ilə qapanıb getmişdir. Guya bu son işlər dəxi donanma məsələsi ilə əlaqədar imiş.

İstiqlal fikri ilə bunca üns tutmuş, hürriyyət və istiqlalını əzizləyən bir millət arasında böylə şeylərin nə qədər həyəcan və iztirab çıxaraçağı məlumdur. Bilxassə o günlər Rəisi-Vükəla və Hərbiyyə naziri həzrətləri, doğrudan da, Quba, Gəncə, Şuşa və sairələrinə getmişlərdi, Parlamanın da 5 ağustos – 1 sentyabrədək tətill məsələsi vardı. Odur ki, xalq bu şeylərə tamamilə inanmışdı və böyük iztirab və həyəcəyə idi.

Sonra Rəisi-Vükəla həzrətləri səfərdən övdət etdilər [qayıtdı]. Parlamanın tətill məsələsi də ləğv olundu. Burası şeylərin mahiyyətini bir qədər aydınladırdı. Fəqət camaat ona heç o qədər də əhəmiyyət verməyirdi. Ona görə də həyəcan tamamilə yatmadı, yatmaz da!

Zira ictimaiyyəti ən artıq iztiraba salan, həyəcana gətirən, əsəbiləşdirən donanma məsələsidir. Həm də xırda məsələ deyildir.

Bəhri-Xəzər donanması Azərbaycan düşmənlərinin əlində olduqca vətənimizin, vətən övladının ruhu, qəlbi, ürəyi olan paytaxtımız təhlükə altında bulunar. Buna da heç vaxt bizim camaatımız laqeyd baxammaz.

Bu vaxtədək Azərbaycan türk milləti donanmamızın özgələr əlində qalmasına laqeyd baxmışsa, yalnız o səbəbdəndir ki, indiyədək bizi inandırmışlar və biz hə-

mişə buna inanmışız ki, Bəhri-Xəzər donanması Azərbaycanın dostlarının əlinə düşür. Ona görə də dənizdən heç vaxt paytaxtımız təhlükə altında qalmaz.

Şimdi isə Bəhri-Xəzər donanmasının Azərbaycanın açıq-aşkar düşməni olan bir qüvvənin əlinə keçməsinə eşidib görüncə, biz heç vaxt rahat durammayız. Vicdani-millət əsla laqeyd baxmamaq. İztirab və həyəcan da bundan nəşət edir [əmələ gəlir].

Biləssə dəniz qüvvəsi məsələsi haqqında hökumətimiz tərəfindən İngilis Komandanlığına verilmiş olan notaya cavab çıxarmaması, qəzetələrdə donanmanın təhvil verilməsi haqqındakı xəbərin bu vaxtadək İngilis Komandanlığı tərəfindən təkzib edilməməsi bizi düşündürür, azərbaycanlıları həyəcana salır. Bildirir ki, vətənimiz, istiqlalımız ağır dövrlər keçirməkdə, müşkül vəziyyətdə bulunmaqdadır.

Nə qədər ki, bu məsələ aydın-aşkar bir surətdə açılmamışdır, vicdani-millət sakit olmayacaq, həyəcan və iztirab keçməyəcəkdir.

Qoy müqəddəratımızın həlli ilə uğraşan dövlət və millətlər bilsinlər ki, camaat, millət öz hüquq və ixtiyarını anlayır, müqəddəratını kəndi əlinə almağı bilir və bu xüsusda bilafərqi-sinif, silk və məslək [sinif, təbəqə və məzhəb fərqi olmadan] bütün azərbaycanlılar öz Hökumət və Parlamanına inanır, var qüvvəsi ilə ona müzahirət [kömək] edəcəkdir.

Bu gün daxili işlərimizdə firqə münaziəsi [çəkişməsi], məslək ixtilafı varsa, xarici məsələlərdə, biləssə hürriyyət və istiqlal məsələsində azərbaycanlılar miyanında [arasında] nə fərqi var, nə məslək.

Ancaq azərbaycanlılıq var. Yalnız müstəqil olmaq və müqəddəratı-milliyəni öz əlinə almaq fikri var.

Bunu dost da bilməlidir, düşmən də.

Dostlarımız da, düşmənlərimiz də bilməlidirlər ki, azərbaycanlılar dostu da, düşməni də tanıyırlar. Dosta qarşı ağıuş açmağı, düşməne qarşı köks gərməyi bacarırlar. Azərbaycan türkü heç vaxt vətən və istiqlaliyyətinin müqəddəratına aid cüzi bir şeyə belə laqeyd baxmamaq. Bunu hamı nəzərə almalı və bütün münasibət və hərəkətini Azərbaycan türklərinin əhvali-ruhiyyəsi, arzu və amalı, istək və diləkləri ilə rəbt etməlidir.

Öylə olmasın ki, hərc-mərc atəsinə tutulmuş Rusiya alov dəryası içində bir nizam və asayiş adası təşkil etməkdə olan gözəl vətənimiz dəxi anarxiya və nizam-sızlıq yuvasına mübəddəl olsun [çevrilsin]. Qafqaziyada və bütün dünyada sülh və müsəlhimət [əmin-amanlıq] bərpasına çalışmaq istəyənlər bunu heç vaxt nəzərdən qaçırmamalıdırlar.

Xəlil İbrahim

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Royter agentəliyindən, avqustun 1-dən

İngiltərədə bahalıq

Londondan xəbər verirlər ki, Ərzaq kontrolu Dartfordda danışdığı zaman söyləmişdir ki, İngiltərə qiymətlərinin aşağı düşməsinə və ehtikarlığın qurtarmasına ümidvar deyildir. Hətta arxada olan qansorucu möhtəkiqlər edam edilsələr də, qiymətlər aşağı düşməyəcəkdir. Qiymətlər

mətlərin artmasına ümdə səbəb axırncı beş ilin xarabazarlığı, məvaciblərin təzayüdü [artması] və hər yerdə xərclərin artmasıdır. Bu haldan qurtarmağa tək bir çarə məhsulat və məmulatın artırılmasıdır.

Şimali Rusiyada

Royter agentəliyinə xəbər verirlər ki, Dvina çayında su azalmışdır. İngilis əsgərlərini heç bir təhlükə təhdid etməyir. Ümid var ki, yenə təzadən su artıb və ingilis gəmiləri öz müəyyən yerlərinə hərəkət etsinlər. Məhəlli [yerli] əsgərlərin Onej cəbhəsində geri çəkilmələri əhvalı dəyişdirmişdir. Kabinə bu məsələlərə baxmaqdadır.

* * *

- Hacı-Tərhan cəbhəsində təbəddülat [dəyişiklik] yoxdur.

- Tsaritsin cəbhəsində Volqanın sol kənarında Kuban qoşunlarının bir hissəsi yürüşdə davam edərək Solonçak mövqifi [stansiyası] yanında müharibə davam edir. Partizanlar Hacı-Tərhan dəmiryolunu altı yerdən partlatmışlardır.

Volqa nəhrinin sağ kənarında general Pokrovskinin hissələri Kamışinin 10 verstliyində düşmənlərin səngərlərini işğal etdilər. Onlardan 500 nəfər əsir alınmışdır. Eyni zamanda dabravollar İlovlya üzərindən keçən körpünü işğal ilə, Kamışini arxadan çevirmə ilə Yelşanka üzərinə hücum edib Yelxovkanı işğal etmişlərdir.

Krasnı Yar dairəsində Teris nəhrinin hər iki tərəfindən yürüyən düşmənləri Don kazakları saxlayırlar.

Yelan dairəsində Don hissələri yürüş edərək müharibə davam edir.

Don cəbhəsində təbəddülat yoxdur.

Xarkov cəbhəsində Poltava səmtində bizim hissələr düşmənləri pərişan edərək Koçubeyevka və Maksimovka xəttinə çıxmışlardır. Bu yer Poltavanın 30 verstliyindədir.

Yekaterinoslav cəbhəsi - Bizim hissələr Zaporojye və Verhoviç mövqiflərini işğal edərək Verxnedneprovskaya yürüş edirlər. Müharibə qayət ciddi surətdə davam edir. 4-cü həmlədən sonra Kuban qoşunları şəhərə daxil olub 1000 nəfər əsir, 6 top, 1 zirehli qatar, 9 parovoz, 7 ədəd qatar qənimət almışlardır.

Azərbaycan simsiz teleqraf mövqifi tərəfindən qəbul edilmişdir

Moskva - Xariciyyə Komissarlığının Şərq işlərinə baxan komitəsi xəbər verir ki, Əfqanıstan ilə düzgün əlaqəyə başladığımızdan, Daşkəndə gəlmiş olan Çin nümayəndələri ilə ticarəti əlaqə bərəsində danışıq başlanmışdır. Şimdi İran ilə də ticarəti əlaqə başlanacaqdır. Ona görə deyirlər, konsullar göndərəcəyiz.

Əfqanıstanın qələbəsi

Moskva - Şura hökumətinə Daşkənddə bulunan Əfqanıstanın general-kon-sulu iyulun 29-da Novçində əfqanıstanlılarla ingilislər arasında vəqə olan müharibə bərəsində zeyldəki [aşağıdakı] məlumatı-rəsmiyyəni bildirir:

1) Əfqan ordusu Hindustanda Vəzirstan qitəsini tamamilə işğal etmişlərdir.

2) Əfqan ordusu Tank şəhərini işğal eyləmişdir. Burada ingilislərin ümdə qüvvəsi cəmləşmiş imiş.

3) Bütün Əfqanıstanın beşdən biri qə-dər əfqan qoşunları Hindustandan yer almışlar.

4) Əfqan ordusu Çaman şəhərində ingilisləri qətiyyənlə məğlub etmişlərdir. Bundan əlavə, Çaman dairəsində əfqanların müntəzəm qoşunlarından başqa 70 min nəfər də partizan qoşunları vardır ki, hər bir halda ingilislərə qarşı çıxmağa hazırdırlar.

5) Bəlucistan əhalisi ingilis təbəəliyindən çıxıb əfqanlılara mülhəq olmuşlardır [qoşulmuşlar].

6) Əfqanıstanın İrana mülhəq olması barəsində İrandan bir çox məktub alınmışdır.

7) Hindustan alayları yek-digərini müttəəqib [bir-birinin ardınca] əfqan tərəfinə keçib ingilis qüvvəsi ilə müharibəyə başlayırlar.

Bunlardan əlavə, 17 iyul tarixi ilə Kəbildən alınan məlumata görə:

1) Hindistan qoşunlarının əfqanlılar tərəfinə keçməsi davam edir. Məsələn, bu günlərdə 400 nəfər süvarilər əfqanlılara qoşulmuşlardır.

2) Üsyan edən hinduların miqdarı 12 min nəfərdir.

3) İngilislər hər bir cəbhədə əhatə edilmişlərdir.

4) Hindustanda inqilab bütün şiddəti ilə davam edir.

5) Meydani-hərbdə inqilabçı hindlilər bir neçə afiser qətl etmişlərdir. Gündən-günə inqilab artır, ingilislər inqilabçıları həbs edirlər.

Kamışın cəbhəsində

Cənubi rus qüvəyi-müsəlləhəsi [silahlı qüvvələri] baş komandanı xəbər verir ki, Kamışını işğal etmək üçün iyulun 12-də başladığımız əməliyyat iyulun 29-da bolşevik əsgərlərini pərişan etməklə qurtarılmışdır. Bolşeviklər öz hallarını düzəlt-

məkdən ötrü dəmiryol boyu əks-hücum keçmişlərsə də, dəf edilmişlərdir. Kamışın altında əlimizə çox şeylər keçmişdir. 7 min əsir, 40 top, 150 pulemyot, bir çox nəqliyyat və başqa şeylər alınmışdır.

- Avqustun 1-dən xəbər verirlər ki, İlovlya dərəsində bolşeviklər təkrar əks-hücum keçmişlərsə də, mövqelərindən çıxarılıb Dvoryanski kəndin 7 verst şimalına qovulmuşlardır. Krasnı Yar tərəfdə bolşeviklər Don əsgərlərinin təzyiqi altında Krasnı Yarın qərbində Tersa nəhrinin şimal sahilinə çəkilmişlərdir. Krasnı Yar tərəfdən düşmən hücumu dəf edilmişdir. Yelan tərəfdə müharibə davam edir.

Don cəbhəsində

Balaşov tərəfdə təbəddülatlı [dəyişən] müvəffəqiyyətlərlə müharibələr davam edir. Borisoqlebov və Novxopyorsk səmtində atışma var. Starı Oskol tərəfdə düşmən bir qədər ciddiyyət göstərməkdədir.

Dnepr cəbhəsində

Nikopol rayonunda düşmən Dnepr nəhrinin şərq sahilinə xırda bir kəşfiyyət dəstəsi göndərmişdir. Bu işin bərtərəf edilməsi [qarşısının alınması] üçün tədbirlər görülməkdədir.

SÜLH ƏTRAFINDA

Lion - Bolqariyanın halı qeyri-müəyyən bir vəziyyətdədir. Buna da səbəb Frakiya məsələsinin bu vaxta qədər həll edilməməsidir. Bu məsələ barəsində müt-

təfiqlər arasında ixtilaf vardır. Amerika nümayəndələri bəyan edirlər ki, hərgah Frakiya Bolqarıyadan alınıb da Yunanıstana veriləcək olarsa, heç şübhəsiz, Balkanlarda yeni bir atəş qopacaqdır. İngiltərə ilə Fransa biləks [əksinə], Frakiyanın Yunanıstana verilməsi tərəfdarıdır. İtaliya nümayəndələri Yunanıstana qarşı əvvəlki vəziyyətdə baqidirlər [qalırlar]. Yaxın Şərqdə sərhəd məsələsinin həllini çar-çəşmlə [dörd gözlə] bəkləyirlər. İtaliya bu vaxta qədər Fiume məsələsinə əhəmiyyət veriyindən, yunan ixtilafına müdaxilə eylə[mə]mişdir.

Klemanso və Türkiyə mürəxxəsləri

Türkiyə mürəxxəsləri [nümayəndələri] Türkiyə sülh müahidənaməsini [sazişini] Sülh Konfransına təqdim etdikdən sonra Klemanso Türkiyə mürəxxəslərinə bir nota ilə müraciət edərək bəyan eyləmişdir ki, Türkiyə məsələsinin həlli daha çox uzun vaxt istəyir və bu məsələnin həlli bir çox digər məsələlərlə əlaqədardır. Onlar Şurasınca, hal böylə ikən Türkiyə mürəxxəslərinin Parisdə qalması mənfəət verməyəcəkdir. Ona görə də mürəxxəslərin İstanbula qayıtmalarını məsləhət görür. Klemanso əlavə edir ki, icab etdiyi təqdirdə [lazım gələrsə], Müttəfiqlər lazım bildikləri gözəl vasitələrlə Türkiyə hökuməti ilə əlaqədə bulunacaqlardır.

Paris - Türkiyə sülh mürəxxəsləri Lorzannaya əzimet etmişlərdir [getmişlər].

Bolşevik Rusiyanın ablukası

“Deyli meyl” qəzetəsinin məlumatına görə, Müttəfiqlərin Ali Şurası bolşevik Rusiyadan ablukanın [blokadanın] qaldırılmasını qəet etmişdirlər [qərara almışlar].

Abluka Komissiyasının rəyinə görə, Almaniyaya ilə sülh müahidənaməsi imza edildiyi andan Rusiya üzərindən abluka qaldırılmalı idi. Zira Rusiya Müttəfiqlərlə hali-hərbdə deyildir.

Paris - 15 min Amerika əsgəri avqust ayında vətənlərinə övdət edəcəkdir [qayıdacaqdır]. 136 min nəfər isə yeni müharibəyə hazırlanır.

- İngiltərənin rəsmi mənbələrdən verilən xəbərlərə nəzərən, Sülh Konfransında vəziyyət kəskinləşir. Asiyayi-Suğranın [Kiçik Asiyanın; Anadolunun] bir hissəsi tamamilə anarxiya halındadır. Türklər iranilərin müavinəti ilə cihad elan etmək istəyirlər. Türkiyənin sabiq 9-cu qolordusunun [korporusunun] altı firqəsi [diviziyası] Trabzon yaxınlığına cəm olmuşdur. Onlar böyük xətrə [təhlükə] təşkil edirlər. İstanbulda Türkiyə hökumətinin vəziyyəti möhkəm olmadığından, əhval dəxi də fənalaşır. Hökumət bu hərc-mərc xəbərlərini alaraq başını itirir. Bundan əlavə, Kolçakdan da xətrəli xəbərlər gəlməkdədir. Finlandiya hökuməti təbdil edildiyinə [dəyişdiyinə] görə, finlər yenə ricət edirlər [geri çəkirlər]. Petroqrada almaq planı yenidən müşkülətə uğrayır. Hərgah finlər öz vəziyyətlərini dəyişdirməsələr, Petroqrada almaq xülyasından vaz keçməlidir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Denikin qərarı

Vladıqafqaz Dəmiryolu İdarəsi xəbər-

dar edilmişdir ki, iyulun 29-dan başlayaraq general Denikin qərargahının Yekaterinodardan Rostova nəql edilməsi üçün tədarük görsünlər.

Kubanda

Bu axır günlərdə Yekaterinodardan alınan xəbərlərə görə, Kubanda məhəlli [yerli] əhali arasında Dabravol ordusu haqqında böyük nifaq əmələ gəlmişdir. Məlum olduğu üzrə, Radanın təklifinə görə, iyulun 7-nə Yekaterinodar[d]a Cənubi Rusiya hökumətləri Kuban, Don və Terek konfransı dəvət edilmişdir. Bu konfransa Dağıstan, Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistan nümayəndələrinin də dəvət edilməsi qərara alınmışdı. Bu cür konfransın dəvət edilməsi məsələsi Kolçak hökuməti Denikin tərəfindən təsdiq edildikdən sonra Rada tərəfindən qaldırılmışdır.

Denikin bu təsdiqi Kuban kazakları arasında böyük narazılığa bais olmuşdur. Kubanlılar bu həqiqəti təsdiq etməkdən məda [başqa] “vahid və bölünməz Rusiya” vücuda gətirilməsi hərəkətinə düşmənənə durmaqla bərabər, Denikin ilə ciddi surətdə mübarizəyə hazırlaşırlar. Onlar Denikin Zaqafqaziya cümhuriyyətləri, Kuban və qeyrilərinin hüququnu təsdiq etməyi inandırmağına mütləq inanmayıb, etiqadları bunadır ki, Denikin hökuməti olduğu təqdirdə, onları da Dağıstan Cümhuriyyəti kimi məhv etməkdən çəkinməz. Buna görə, Kuban və Qafqaziya cümhuriyyətlərini bircə bu təhlükə təhdid etməkdədir.

Bu səbəbə görə, kubanlılar Qafqaziya cümhuriyyətlərinin siyasi nümayəndələrinə müraciət edib iyulun 7-də dəvət edilən konfransda əqəllən [ən azından] mə-

nəvi müavinət olmaq üzrə iştirak etmələrini təklif etmişlərdir. Çünki kubanlıların maddi qüvvələri və ordusu vardır. Kuban Radası nümayəndələri açıq-aşkar edib və indi də söyləyirlər ki, Kuban kazakları indiyə qədər Denikin əsgərləri ilə bərabər ancaq bolşeviklər əleyhinə mübarizə etmişlərdir. Ukrayna daxilində ancaq bolşeviklərlə mübarizə edəcəklərdir. Lakin Ukrayna Xalq Cümhuriyyəti əsgərləri əleyhinə Petlyura əsgərləri mübarizə etməyəcəkdir.

Kubanlılar özlərini müstəqil elan etmiş başqa millətlər haqqında da bu cür siyasət yürüdəəcəklərdir.

Vahid və bölünməz Rusiya hərəkəti ilə mübarizə dabravollarla mübarizə etməkdir. Hal-hazırda kubanlıların məqsədi bundan ibarətdir. Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinin mənəvi müavinətləri ilə bu mübarizə planını hazırlamaqdan ötrü Yekaterinodarda konfrans dəvət edilmişdi.

Kuban Radası və hökuməti Tiflisə Zaqafqaziya Cümhuriyyətləri Konfransına dəvət edilməmələrinə artıq təəccüb etmişlərdir. Çünki Dabravol ordusunun Zaqafqaziya millətləri hüququna hər bir təcavüzü kubanlılara təsir edir.

Kubanlıların rəyincə, müstəqil olmuş Rusiya millətlərinin azadlığını ancaq Rusiyada vücuda gələn müstəqil hökumətlərin birliyi şərti ilə mühafizə etmək olar və birlik də ancaq konfrans dəvəti ilə ola bilər.

Məəttəəssüf [təəssüf ki], Yekaterinodar ilə münasibət müşkül olduğundan, məlum olduğu üzrə, Azərbaycan hökuməti Azərbaycan nümayəndələrinin konfransda dəvət edilməsi haqqında Kuban Radasının rəsmi məlumatını gec almışdır.

Yekaterinodarda

“U[tro] Yu[qa]” qəzetəsi yazır ki, bir para siyasi hadisələr münasibətilə Yekaterinodarda olan Sofiya Hərbiyyə Məktəbində yunkerlər arasında iğtişaş düşmüşdür. Nəticədə məktəb müdiri Şerbaçev[iç] 25 nəfər yunkerin həbs edilməsi əmrini vermişdir. Məhbuslar Ərkani-Hərb [qəragah] Baş komandanı yanına göndərilmişlərdir. Təftişatdan sonra məhbuslardan 21 nəfəri azad edilmişlərdir.

İtaliyada iğtişaş

Londondan xəbər verilir, Florensiya iğtişaşından maəda [başqa] Bolonya, Ankona, Romani, Toskana, Forli, Faensa, Ravenna, İvoli və Çezenada dəxi iğtişaş başlanmışdır.

Avropada kömür qəhətliyi

Lion - Avropanı qayət dəhşətilə kömür qıtlığı xətrəlayir [təhdid edir]. Kömür ticarətinin qeyri-müntəzəm halda olması kömür istehsalını gözlənməyən dərəcədə əskiltmişdir. Fransa, İtaliya və sair dövlətlər kömür qəhətliyindən dolayı böyük əndişəyə düşmüşlərdir. İngiltərənin xaricə çıxarmağa 23 milyon ton kömürü vardır. Halbuki keçən il 77 milyon ton kömür var idi. Avstriya nümayəndələri bəyan etmişlər ki, Avstriyada qətiyyəən kömür yoxdur.

Polşada vaqe olan hadisələr[in] 20 milyon ton kömür zərəri vardır. Çexiyada 5 milyon ton kömür zərəri var. Bu da Bavariya üçün böyük xətrə təşkil edir. Zira Bavariyanın kömür cəhətindən ümidi bura idi. İtaliyada da kömür yoxdur və bunun üçün də əlac görünməmişdir.

Avropa dövlətləri istərlərdi ki, Ame-

rikada kömürün işlədilməsinə kontrol qoyulsun və Avropaya lazım gələn kömür buraxılsın. Fəqət Amerika buna razı olacaqmı? Bu da bir başqa məsələdir.

Braziliya Cümhuriyyəti rəisi

Rio-de-Janeyroda vaqe olan konqre Epitasu Pesoanı 1922-ci ilə qədər rəisi-cümhur elan etmişdir.

İtaliyanın iddiası

İtaliya hökuməti Ali Şuradan xahiş edir ki, 1902-ci il müahidənaməsinə Avstriya-Macaristanın istifadə etdiyi Tiyan Şin yeri ona vagüzər edilsin.

**VÜKƏLA ŞURASINDA
[NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]**

- Maliyyə nazirinin, sabiq Ərzaq naziri Lizqarın gerbovi vergi qanununu pozduğu üçün cərimə haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir [qərara alınmışdır]:

Dövləti müfəttiş və Ədliyyə nazirlərindən kəndi nəzərlərini təqdimi rica edilsin.

- Maliyyə nazirinin dövləti hesab dəftərlərinin aparılması haqqındakı 16 iyun hökumət qərarı barəsindəki məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Layihənin təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Maliyyə nazirinin Tənbəki vergisi qanununun dəyişməsi haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə [bəyənilməklə], Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Posta və Teleqraf nazirinin Bakı kontorasının təyini haqqındakı məruzəsinədən sonra qət edilmişdir:

20 milyonluq fondan mətlub [istənilən] məqsəd üçün bu vaxtadək Nəzarət ixtiyarında olan 197690 manata əlavə olaraq 115 min manat da buraxılsın.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] nazirinin Azərbaycan Cümhuriyyəti ünvan-təqviminə nəşri haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə nazirinin təqvim nəşrindən ötrü 122 min manat buraxılması haqqında məruzəsi təsviblə, Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın. O vaxtadək 20 milyonluq fondan 100 min manat buraxılsın.

“Azərbaycan” təfriqəsi

TÜRK ULUS-OYMAQ BİRLİYİ

Mövzuyi-bəhsimiz olan irq birliyi qarələrə [oxucular üçün] bir növ yenilik təşkil edib, heyrətlərinə səbəb olacağı şübhəsizdir. Lakin irq birliyi hər millət üçün yeni olsa da, türklər üçün yeni deyildir. Əski zamanlarda əzmineyi-qəblət-tarixdə [tarix öncəsi zamanlarda] belə türklər yer birliyi, irq birliyi ilə yaşamışlardır. Çin, İran kimi müəzzəm [böyük] və qəvi [qüvvətli] dövlətləri sarsıtmışlar, qarşılıqlarına çəkilən səddi-Çinləri yıxıb bərbad etmişlər, yurdlarına, yerlərinə bir qədəm də

olsun düşməni ayaq basmağa qoymamışlardır. Bu nöqtəni eyi düşünüb eyicə anlamaq üçün türklərin ən əski və ən qədim vəziyyətlərini, yaşayışlarını, tərzi-idarələrini nəzərdən keçirmək və ətraflıca düşünmək icab edir [lazım gəlir].

Asiyanın, bilxassə bütün dünyanın ən böyük və namdar [adlı-sanlı] milləti ədd [hesab] olunan türk əqvamı Şimali Asiyanın (Altay dağları) və İssık-Kul civarında nəşvü-nüməyə [çoxalıb-artmağa, yayılmağa] başlamışlar. Müruri-zamanla [vaxt keçdikcə] bu nəcib ailə doğub-törəmiş, çoxalıb ötəyə-bəriyə yayılmışlardır.

Bu yerlərdə türklərdən irəli kimsənin təvəttün etdiyini [yurd saldığını] tarix qeyd etməyir. Fəqət ilk əvvəl türk milləti-nəci-bəsinin sükunət və icrayi-hökumətini bütün ənənət [ənənələri] və təfərrüatı ilə göstərir.

Türklərin bu məmləkəti get-gedə pək mühüm vəziyyət almış, fəvqəladə genişləmişdir. Böylə ki, türk məmləkəti şərqən Bəhri-mühiti-kəbir [Sakit okean] və Japon dənizinə, qərbən Baltik və Qara dənizə, cənubən Qafqaziya, Himalaya və Hinduquş dağlarına və Moğolistan çöllərinə, şimalən Sibiryanın ən intəhasında olan Bəhri-mühiti-müncəmidi-şimaliyə [Şimal Buzlu okeana] qədər uzanmışdır.

Zənnimizcə, bu hüdudun zikri, yəni dörd tərəfin adlarını yazmaq əksəriyyətin fikrində inkisafat vücuda gətirməyəcək, düşüncəni də pək qısa, pək məhdud bir vəziyyət altına alacaqdır. Binaənileyh [ona görə], məhdudiyyəti bütün qaldırmaq, açıq bir ölçü, aydın bir statistik göstərmək məcburiyyəti hiss olunur.

Bu böyük məmləkətin hüdudu daxilindəki ərazi və nüfus [əhali] Rusiya tərə-

findən bu növlə təqsim olunaraq [bölünərək] bir cədvəl təhtinə [altına] alınmışdır:

Qitələr [ərazilər]	Yerlərin miqdarı mürəbbə-kilometro [kvadrat kilometr] ilə	Nüfus [əhali]
Sibirya (Zaqafqaziya müstəsna)	51.169.000	32.305.000
Mançuriya	324.000	7.500.000
Moğolistan	3.543.000	2.000.000
Tibet	1.200.000	1.000.000
Sen-Zan*	426.000	1.000.000
Avropayı-Rusi (Lehistan müstəsna)	5.447.947	122.500.000
Fin boğazından Azaka [Azova] qədər	4.416.908	75.500.000

Rus Qamusi-Kəbirindən [Böyük Rus Ensiklopediyasından] və Asiya xəritələrindən pək də naqis və bəzi yerlər müstəsna olaraq toplanan bu təqribi statistikdən, məzkur [deyilən] hüddud daxilində 31.936.855 mürəbbə-kilometro ərazi, 23.305.000 nüfus olduğu anlaşılır. Bu qədər əhalini bəsləyəcək ərazi, müqəddəs yurd, qiymətli ölkələr, başabaş türklərin məmləkəti idi. Bu ucağı-bucağı bilinməz məmləkətin hər tərəfinə türk yayılmışdı, hər bir cəhətində türk qəhrəmanları yaşayırdı. Bu tükənməz məmləkətin bu başından o başına türklər neçə ilin müddətində varıb çıxıb bilmişlərdir. Şimdi bu böyük türk ölkəsinin içərisində yüzlərcə Moskov, Peterburq və nəhayətsiz səhraları ortasında Tomsk, İrkutsk, Vladivostok, Xabarovsk, Semipulat [Semipalatinsk] kimi zəngin, böyük və mühüm şəhərlər binalan-

mışdır. Bütün ətraf və civarına dünya uzunluğunda dəmiryollar çəkilmişdir. Rus, fransız, alman və ingilis kimi dövlətlər bu [yurdun] gərək sənaye və gərək ticarətdən hesabsız istifadədə bulunurlar, dürlü-dürlü siyasətlər yürüdürlər, nüfuz icra edirlər. Halbuki türklər quşlar uçmaqla qurtara bilməyən bu böyük məmləkətdə yaşadıkları, hökmranlıq etdikləri, fəhələr bəslədikləri, qazilər yetişdirdikləri zamanda məzkur [adı çəkilən] millətlərin nərəldə bulduqları məlum deyildi.

Türklər bu böyüklükdə məmləkəti müəzzəm imperatorlar və şiddətli qanunlarla idarə etməyirlərdi. Sadə bir cümhuriyyət demək “ulus və oymaq birliyi” ilə idarə edilərdi. Hər ulus və hər oymağın bir rəisi olardı. Bu rəislər arasında vüqusu [baş verməsi] ehtimal edilən münaziə [çəkişmə] və münacişənin önünü almaq və üzərlərinə hücum edəcək düşmənləri dəf etmək üçün aralarında “anda” deyilən bir üsul icra olunurdu.

Bu “anda” üsulunu türklər qayət mühüm tutarlardı. Ata bir, ana bir qardaşların arasında ixtilaf törəşəydi də, “anda” üsulu ilə qardaş olanların münaziəsi olmazdı. Türklər “anda”nı qayət sadə bir üslub, fəqət əsas etibarilə pək mətin bir sədaqət üzrə qəbul edərlərdi.

Məzkur üsulu icra üçün “ulus” və “oymaq”ların rəisləri bir yerə toplanıb bir taqım şahidlər hüzurunda qollarından bir damar yararlar, qanlarını bir fincan içinə axıdarlardı. Və o qanı südə ya qımiyə qarışdıraraq rəislər içərlər və “anda” olurlardı. Mərəsimi-məxsusə ilə icra olunan “anda” qərabəti-həqiqiyədən məəda [həqiqi qohumluqdan əlavə], bir də qərabəti-rəfaqət [yoldaşlıq bağı] vücuda gə-

* Tibet ilə Moğolistan arasındadır.

tirərdi ki, hər ikisi doğma qardaş dərəcə-sində tutular, qövm və qəbilələri, xısm və əqrəbaları arasında sayılarkən, fərq olunmayaraq eyni imtiyaz, eyni hüquqa məzhər [nail] olarlardı və buna “qan yalaşdılar, qarındaş oldular” deyilərdi. “And içmək”, “qanı isti”, “qanım qaynadı” kimi təbirlər qədim[dən] qalma adətlərimizdəndir.

Qan yalaşıb qardaş olmaq adəti zamanımızda Qərb türklərində yoxsa da, çocuqlar arasında qollarını iynə ilə qanadaraq içmək hələ də mövcud və məşhud olur [görülmür]. Bu qardaş olmaq yalnız çocuqlarda qədim xatirə olaraq qalmamış, ədəbiyyatımızda belə hifz edilmişdir. O cümlədən İkinci Sultan Bayəzid həzrətlərinin dövrü şüərasından [şairlərindən] Məsihi sədrəzəmi-şəhid [şəhid baş vəzir] Əli paşa haqqında yazdığı mərsiyəsində demişdir ki:

*Sübh dəm bir acəb uğraş oldu,
Hər tərəf nəreyi-şabaş oldu,
Dili-Paşa ilə peykani-ədu,
Qan yalaşdı vü qarındaş oldu.*

Yenə Sultan Səlimi-əvvəl [I Səlim] həzrətləri dövrünün şüərasından Ahi dəxi bir qəzəlinə mətlə olaraq yazmışdır ki:

*Oxların can almağa tirinlə yoldaş oldu-
lar,
Sinələrdə qan yalaşdılar, qarındaş ol-
dular.*

Əski türklər o namütənahi məmləkətlərini düşmənlərdən salim saxlamaq üçün bu surətlə Amerika Cəmahiri-Mütəhəddəsində [Amerika Birləşmiş Ştatlarına] bənzəyən ulus və oymaq birliyi ittixaz [tətbiiq] etmişlərdi. Bu birlik sayəsində o vaxtlar dünyanın ən qəvi, ən müəzzəm dövləti olan Çini alt-üst etmişlər. Qarşılarında nə “Yanq” və “Şanq”ın sədləri, nə

də Çin “Şi Huanqı”nın 3600 kilometrə uzunluğunda, altı süvari yan-yana gedə biləcək endə yapılmış Səddi-Çini davam edə bilirdi. Dəhşətli hücumlar qarşısında aciz qalan çinlilər axırda türklərlə qız alıb-verməklə mehriyyə təpəda etməyə məcbur olmuşlardır.

Türklər “ulus və oymaq birliyi” ilə əsgərliyə var qüvvələrini sərf etmişlərdi. Zira bir kərə anlamışlardı ki, yaşayışı halitəbiisindən xaric etməməli, milyonlarca insanı “mənəmlik” sevdası yolunda verməməlidir.

Məqbul [bəyənilmiş, qəbul edilə bilən] bir üsulun ittixazı ilə bütün türk irqələrini bir bayraq altına toplamalardır.

Odur ki, iyirmi əsrlərdən ziyadə mütəhədd [birgə] hökumət sürən və müdhiş hücumlarda bulunan türklərin torpaqlarına bir nəfər də olsun əcnəbi ayaq basmamazdı. Gərək çinlilər, gərək iranilər bu böyük məmləkətin övzasından [vəziyyətindən] bütün-bütün xəbərsiz qalırlardı. Türklərin cəngavərliyini, sarsılmaz əzmlərini, dönməz üzələrini, bükülməz qollarını və ardı-arası üzülməyən hücumlarını görən çinlilər, iranilər onlara dürlü-dürlü adlar verirlərdi.

Məsələn, miladdan 2000 sənə müqəddəm [qabaq] hökumət sürməkdə olan Çin imperatoru Yaonun zamanında türklər “şan yunq”, yəni dağ barbarları, Çinin birinci imperatorluq sülaləsi Hi-Yanın əsrində “çunq yu” təsmiyə edilmişdi [adlandırılmışdı].

Şan sülaləsi türklərin ölkəsinə “guvei tanq”, yəni “cinlər məmləkəti” deyirlərdi. Çao sülaləsi dövründə isə “hidn yun”, nəhayət Han sülaləsi vaxtında “hiunq-nu”, yəni “asi əsirlər” adlanmışlardı.

İranilər “aftalit” (bəyaz hunlar), qrek-lər “iskit”, normanlar “fin”, daha sonra ərəblər çinlilərin “cuin-cuin” təbirlərini tərib edərək [ərabləşdirərək] “yəcuc-məcuc” adlandırmışlardı.

20-30 əsrlərlə davam edə gələn bu türk cəmahiri-müttəhidəsi [birləşmiş dövlətləri] miladdan 100 sənə əvvəl dəhşətli Çin hücumuna məruz qalmış, Çin ordusu türk ölkəsinə girmiş, “türk ulus-oymaq birliyi”nin rəhbəri qırılmışsa da, türk hökuməti münqəriz [məhv] olmamışdır.

Fəqət aralarına düşmən soxulduğundan ikiyə təqsim edilmişlər [bölünmüşlər]. Çinlilər bunların birinə “Şərq hiunq-nuları”, digərinə “Qərb hiunq-nuları” deyirdilər. Artıq “türk ulus-oymaq birliyi” bitmiş, yerinə imperatorluq qaim olmağa [möhkəmlənməyə] başlamışdır.

Bakı, 2 ağustos 1919
Ə. Müznib

İZÇİLİYƏ DAİR

-2-

İzçilərin adəti borcları

Vətən

İzçi vətəninə doğru və dərin bir məhəbbətlə bağlıdır. Vətəninə alovla sevərək onun yolunda qurban etməyə hazırdır. Onun böyük və gözəl, daha artıq böyük və gözəl olmasına var gücü ilə çalışmalıdır.

Namus

Namus vicdan aynasıdır. Cavan izçinin

namusu həmişə təmiz olmalıdır. Onun eyi və fəna işləri şu vicdan aynasında görünməlidir. Onun borclarından biri də hər gün insanlara kömək etməkdir. Şu borc izçinin namusu borcudur. Buna əməl etməyən bir izçi boş, xeyirsiz bir qoza oxşar.

Vəd

Məcburi olmayaraq izçinin özü tərəfindən verilmiş vəd dəyişdirilməzdir. İzçinin sözü, verdiyi vədi qranit[ə] qiyasdır [bənzər]. Onun sözü ən şərəfli yəminə bərabərdir.

Qardaşlıq və dostluq

Bütün dünyanın izçiləri bir-birləri ilə qardaşdırlar. Bütün izçilər insanlara yalnız olmayaraq, heyvanlara [da] dostdur. Bir çocuga, bir qocaya, yaxud bir qadına kömək etmək üçün onlar həyatın hər yolunda fürsət arayırlar və bu fürsəti bulub sevinirlər. Diləkləri “Hazır ol!” olduğu üçün həyatın hər hadisəsinə, gündüzün, gecənin hər vaxtında hər əsl izçi hazır olmalıdır.

İtaət

Hər izçi məcburi olmayaraq cavan izçilər ordusuna daxil olub bununla bərabər öz arzu, öz istəklərini ümumi faydaya itaət edir. Bunun üzərinə də işdə bütün dünya izçilərinin adəti itaətləri bənd olmuşdur. Ümumiyyə itaətlik olunmazsa, itaət olmazsa, ən möhkəm daş – torpağa və ən hündür qaya – kiçik daşlara dönər. Hər izçi, hər izçiliyə alışıb bunu anlayır və anlmalıdır.

Arzu

İzçinin arzusu bərk çəkilməmiş ox kimi

olmalıdır. Oxun ucu izçinin öz əlində olmalıdır. Kəndisini asan və məmnunluqla öz borclarına əməl etməyə hər izçi məcbur etməlidir.

Libasın, bədənin və ruhun təmizliyi

Bütün dünyanın izçiləri xoş gəlməsi, gözəl libas geyərlər. Çirkin izçi daha izçi deyildir. İzçinin libasının təmizliyinə və xoş gəlməsinə onun bədəni təmiz olmalı və bədənin təmizliyinə onun ruhu təmiz olmalıdır. Təmiz, xoş gəlməsi libasda – təmiz, xoş gəlməsi bədən və təmiz, xoş gəlməsi bədəndə – təmiz, gözəl bir ruh olmalı. İştə bir şey bu nöqtəyə bütün dünyanın izçiləri yürüürlər.

Ruhun parlaqlığı

İzçi parlaq ruha malik olmalıdır. Heç bir hadisədə ruhdan düşməmək, ağır dəqiqələrdə ıslıq çalmaq, əziyyətdə gülümsünmək, qaranlıq gündə günəşin işığı kimidir. Kefsiz vaxtlarda gülümsünməyi bütün izçilər öyrənirlər.

Ədəb

İzçiyə onun ürəyinin qiymətli tərəfi və onun əxlaqının qaydası olduğu ədəb ona mənsub olmalıdır. Ədəblik kəndikəndinə bir nəzakətlidir.

İştə bu, izçilərin adəti borclarıdır. Hər kəs bunu oxur, izçilik nə qədər gözəl, nə qədər fəna olduğunu anlar. İzçinin insanlığının bir hissəsi bir gözəl parçasıdır. İzçinin vətəni sevməkliyi, ruh, bədən parlaqlığı, onun qardaşlığı və ilaxır bütün cahanı heyrətə salır. Sair məmləkətlərdə izçilik o qədər böyümüş ki, bütün işlərini, bütün yanğını söndürməyi, dəniz sahilin-

də növbətçilik etməyi, hətta öz vətəni düşməndən mühafizə etməyi izçilər özləri yapırırlar. Yalnız bir İngiltərə hərbi başlancağı 50 minə kimi, 50 mindən də ziyadə izçi bölük böyükləri, izçi komandanları könüllü yazıldılar. Fəqət ingilis izçiləri kəndilərini itirmədilər. Özlərini idarə etməyə çalışdılar. Qaraqolbaşılar bölük böyüklüyünü, digər artıq sinli [yaşılı] izçilər qaraqolbaşılığı əllərinə aldılar və şimdiki onu yeridirlər.

Fəqət bir neçə kəslər vardır, deyir: “İzçi əsgərə çox yaxındır. İzçilik əsgərliyə hazırlanmaq mənasındadır. İzçi hərsevəndir.”

Fəqət babamız söylədiyi “Hərbi tərəfdarı deyiliz, sülh tərəfdarıyız” sözlərini təkrar edərək deyərdim: “Biz hərbi sevmiriz, yalnız sülh və asayiş seviriz.”

Onu da danmayıram ki, izçi vətəni sevrək vətəni mühafizə etməlidir. Fəqət kimsələr söylər: “İştə, bundan izçinin əsgərliyə yaxın olduğu anlaşılır.”

Xayırlı! – söylədim, izçi öz vətəni, öz millətini, öz heysiyyətini müdafiə, mühafizə etmək üçün hərbi şəxs ola bilər.

Kəndim Gəncədə izçi bölüyünü təşkil etmək üçün çox çalışdım. Amma ki bir neçə şeylər qabağımı kəsdi, fəaliyyət etməyə qoymadı. Şimdiki möhkəm bir arzuda olaraq şu bölüyü türk milləti arasından başlayaraq var qüvvətimlə bir neçə yoldaşlarımla köməyi ilə onu Gəncədə təşkil etməyə çalışacağam.

Fəqət unutmayaım ki, izçilik hərbi tərəfdarı deyildir.

İzçi M.R.

25 təmmuz sənə 1335, Gəncə

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Bələdiyyə İdarəsində

- 39-cu Hindu briqadasının Britaniya komandanlığına müraciətən Bələdiyyə İdarəsi məlum etmişdir ki, Bələdiyyə İdarəsi ilə Rozinov Qardaşları miyanında [arasında] əqd edilmiş müqavilənamə mövcubincə [müqavilənaməyə əsasən] 10 günədək bütün konka dəmir yolunun əşyasını həman icarədara verməlidir. Halbuki konka dəmir yolunun 13 odası və kontorası hindu əfradı [əsgərləri] tərəfindən tutulmuşdur. Bələdiyyə İdarəsi rica etmişdir ki, işbu ağustosun 12-dək odalar boşal[dı]l[sın].

- Bələdiyyə İdarəsi Bakı qradonaçalni kinə müraciətən məlum etmişdir ki, konka yolları icarəyə verildiyindən dolayı bütün imarəti-mənzulə və qeyri-mənzuləsi də [daşınan və daşınmaz malları da] məzkur [adı çəkilən] icarədarlara verilməlidir. Halbuki sabiq konka xidmətçiləri şimdiyədək konka yoluna mənsub evlərdə yaşayırlar. Bələdiyyə İdarəsi rica etmişdir ki, bu barədə lazımi binagüzarlıqda [təşəbbüsdə] bulunulsun.

- Bələdiyyə İdarəsi tərəfindən xüsusi bir komisyona təşkil edilir ki, mənzil kirayəsi ilə möhtəkirliklə mübarizədə bulunsun. Komisyona birinci müşavirəsi bu günlərdə iniqad edəcəkdir [baş tutacaqdır].

Quliyevin dəyirmanında

Başqa dəyirman xidmətçilərinin məvacibləri artdığı halda, [Ağabala] Quliyev dəyirmanı fəhlələrinin məvacibləri artmadığı kimi, qəbul edilmiş məvacibi mü-

diriyət qəbul etmək belə istəməyir. Kəsbkarlar [Həmkarlar] İttifaqı müdiriyətə müraciətən məlum etmişdir ki, məvaciblər qəbul edilməzsə, İttifaq tədabir ittixasına şüru etmək [tədbir görməyə başlamaq] məcburiyyətində qalacaqdır.

“Müsavat”da

Əmələlərə ərzaq

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət “Müsavat” firqəsinin təşəbbüsü ilə Balaxanı mədən dairəsi əmələlərinə ərzaq paylamaq üçün “Müsavat”ın Balaxanı şöbəsi tərəfindən Nadir Kazımzadə vəkil intixab edilmişdir [seçilmişdir].

Qətl

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın İstixbarat [Xəbər] şöbəsinə xəbər verilmişdir ki, iranlı Əbdülqasım Həbib oğlu Lənkəranlı Yusif Zülfüqar oğlu tərəfindən güllə ilə qətl edilmişdir. Firqə xəbəri lazımi yerinə bildirmişdir.

Suraxanıya ərzaq

Suraxanı əmələlərinə ərzaq paylamaq üçün “Müsavat” firqəsinin Suraxanı şöbəsi tərəfindən 5 nəfərdən ibarət bir komisyona intixab edilmişdir.

Qara şəhərə ərzaq

Qara şəhər əmələlərinə ərzaq paylamaq üçün “Müsavat” firqəsinin Qara şəhər şöbəsi tərəfindən xüsusi heyət təşkil edilmişdir.

Balaxanı-Sabunçu polismeysteri

Dəmiryolunda çalışan türk əmələləri

“Müsavat” şöbəsi bürosunda iclas edərək Balaxanı-Sabunçu polismeysterinin istefa verəcəyi məsələsini müzakirə etmişlər və qərar qoymuşlar ki, Balaxanı-Sabunçu polismeysteri Səməd bəy Əliisgəndərovun istefasına etiraz etsinlər.

Mövqifdə “Müsavat” şöbəsi

Azərbaycan dəmiryolunun birinci Bakı mövqifində [stansiyasında] Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın şöbəsi təşkil edilib heyəti-rəyasət seçilmişdir.

Köhnə donoslar

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın İstixbarət şöbəsinə 1904-1905-ci illərdə verilmiş bir çox donoslar daxil olmuşdur. Donoslarda Əli bəy Hüseynzadə, Məhəmməd Əmin Rəsulzadə və Süleyman bəy Əzimzadə, Əlimərdan bəy Topçubaşov və bir çox bu kimi millət xadimlərinin adları zikr olunur və fəaliyyətləri xəbər verilir.

Rus və Osmanlı inqilabı haqqında “Difai” komitəsi tərəfindən buraxılan intibahnamələr [vərəqələr], “Füyuzat” jurnalının məqalələri Vəlizadə nam [adlı] bir şəxs tərəfindən tərcümə edilmiş.

Həmçinin Azərbaycan məktəblərində rus lisanının zəif keçməsi jandarma idarəsinə xəbər verilib çarəsi rica olunmuş.

Ondan başqa, Tağıyevin ianələr verməsi, müsəlmanların İran və Osmanlı ilə münasibəti, ictimai [yığıncaq] və Məkkəyə səfərləri birər-birər jandarma idarəsinə xəbər verildiyi donoslardan aydın görünür.

“Müsavat” firqəsi donosları tərtibə salmağa məşğuldu.

Qamçılar

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi polis məmurlarının əlindən qamçı-tatarların alınması haqqında lazımı yerinə müraciət etməyi təhti-qərara almışdır.

Balaxanıda leksiya

Keçən həftə Balaxanı kəndində “Müsavat” tərəfindən Abbasqulu Kazımzadə leksiya oxuyacaqdı. Fəqət vaqon yolda xarab olduğundan leksiya təxirə düşmüşdü. İndi həmin leksiya cümə günü təkrar olacağı elan olunur.

İrəvan qaçqını

İrəvan quberniyasının Qəmərli əhli Abbas Hacı Rza oğlu “Müsavat” firqəsinə müraciətən bir xidmət istəmişdi. “Müsavat” o barədə Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyinə] müraciət eyləyib müvafiq cavab almışsa da, Abbas əfəndini tapamayı. Ona görə həmin qaçqından Nəzarətə müraciət etməsi rica olunur.

Fəhlə həyatı

Dövlət Əlibaba oğlu nam bir fəhlə işdən qovlanıb məvacibi də verilmədiyindən, “Müsavat”ın Müsaliyə və Mürافیə [Barışıq və Məhkəmə] şöbəsinə müraciət etmişdi və onun vasitəsilə məvaciblərini almışdır.

Musa Nağıyevin mədəninə

Balaxanıda Musa Nağıyev mədəninə əmələlərlə müdiriyyət arasında vaqe olan ixtilaf “Müsavat” firqəsinin Müsaliyə və Mürافیə şöbəsi sayəsində bərtərəf olmuşdur [aradan qaldırılmışdır].

* * *

Təbəiyyət Qanunu

Ağustosun 4-də baş tutmayan Azərbaycan Parlamanı iclasının yövmiyyəyi-müzakirəsinə [müzakirə gündəliyinə] Azərbaycan üçün Vətəndaşlıq Qanunu (Təbəiyyət Qanunu) idxal edilmişdir.

Qaçqınlara iş

Beş qaçqın Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinə müraciətən münasib bir xidmət istədiklərindən, Cəmiyyət Bakı mühafizə əsgəri idarəsinə yollamışdır.

Cəmiyyəti-Xeyriyyənin fəaliyyəti

Ümuri-Xeyriyyə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] Bakı Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinə müraciətən nə üsul ilə, nə kimi təşkilatlar vasitəsilə camaata müavinət etdiyi haqqında və müavinət etdiyi camaatın müfəssəl siyahısı olub-olmadığı barəsində müfəssəl məlumat tələb etmişdir.

İngilislər Qafqaziyada qalacaqlarmı?

Mövsuq [etibarlı] mənbələrdən alınan məlumata görə, Azərbaycan və Gürcüstan cümhuriyyətlərinin siyasi dairələrində ingilisləri Qafqaziyada saxlamaq qətd edilmişdir [qərara alınmışdır]. Bu barədə iki dövlət nümayəndələri Müttəfiqlər nümayəndəsi general Kori ilə dəxi görüşmüşlər imiş.

Qazmaçı məktəbi

Azərbaycan Cümhuriyyətinin Gəncədə olan Qazmaçı məktəbi Bakıya köçürülmüşdür. Məktəb həmişəlik Bakıda qalacaqdır.

Xidmətdən əzi

Bakı qubernatoru Rəşid bəy Axund-

zadə ilə vis-qubernator Müseyib Axıcanova vəzifə başından çəkilmək təklif edilmişdir.

Şəhər idarəsinə borc

Şurayi-Vükəla [Nazirlər Kabineti] Şəhər İdarəsinin 25 milyon borc istəməsi məsələsini Parlamana daxil etməyi qərara almışdır. O vaxta kimi 5 milyon qabaqca veriləcəkdir. Bu şərtlə ki, bu borcu Şəhər İdarəsi 50 milyonluq istiqrazi-daxiliyyədən və pud vergisini intizama salandan sonra versin.

Bakı-Lənkəran-Astara

Bu vaxta kimi əhvali-fövqəladədən dolayı Lənkəran ilə Azərbaycan Astarasına paroxod hərəkəti yox idi. Aldığımız məlumata görə, bu günlərdə bu şəhərlər arasında da paroxod münasibəti başlanacaqdır.

Varid olmuş mallar

Ticarət, Sənəət [Sənaye] və Ərzaq Nəzarətinin Statistika şöbəsinin verdiyi məlumata görə, avqustun 2 və 3-də Bakıya bu qədər mal daxil olmuşdur:

taxıl 1631 pud;
furaj [yem] 2676 pud;
qənd 238 pud;
odun 4750 pud;
manufaktura 17 pud.

Birjada

Pul

Kurs əhvalı düşkündür. Faiz 14-15 qə-dər enmişdir. Zaqqafqaziya bonları 3-4 %, Kerenski minliklər 1275 manatdan 1450 manata, 250 manatlıqların mini 1200 ma-

nata, xırdalar 18 %. Osmanlı lirəsi qalxmışdır, qiyməti 410-420 manata. Funt, banknot 365 manata, çek 315 manata. İtaliya lirəsi 13 manata, frank 18 manata, çek 13 manata.

Ticarət bazarı

Şəkər 1000-1100 manata, ingilis şəkəri 1075 manata, kürü 2250 manata, boçka kürüsü 2750 manata, spičkanın [kibritin] qutusu 1175 manata satılır. Tiflisdə papiros 50 % artdığına görə papiros qiyməti qalxmışdır.

AZƏRBAYCANDA

Gəncədən

1919 sənəsi 1 təmmuzda Azərbaycan Hökumətinin Maarif Nəzarəti əmri ilə Azərbaycanın hər yerində iki aylıq müəllim və müəllimələr üçün təlim və tədris kursları açıldığı kimi Gəncədə dəxi açıldı. Kursun haiz olduğu [daşdığı] əhəmiyyət ümum tərəfindən anlaşıldığından, hər tərəfdən müdavim və müdavimələr toplanmağa başlandı. Az bir zaman içində kursa öylə bir axıntı oldu ki, qəbul etməməyə məcbur oldu.

Maarif Nəzarəti tərəfindən Gəncədə güşad edilmiş [açılmış] kursa yüz müdavimə para buraxılmağına görə yüzdən artıq müdavim və yaxud müdavimə qəbul olunmamağı qət edilmişdi. Fəqət Gəncə qəzasının Maarif müfəttişi Cavad bəy Cavarlı cənabları gəlmiş müdavim və müdavimələri məyus geri qaytarmayıb yüzünü hökumət parası ilə və qalanlarını həvəskar olaraq kursa daxil etmiş və onlara demiş ki:

“Qardaşlar, bacılar, sizin həvəskar olaraq iki aylıq müəllimlik kursunda təhsil edib millətinizin gələcək səadətlerini aramanız sizin üçün zəhmət də olsa, millətiniz üçün böyük xidmətlərdir. Lazımdır ki, millət yolunda varımızdan, canımızdan keçək. Mən təvəqqe edib deyirəm ki, özünüzü həvəskar hesab edib iki aylıq təlim-tədris kurslarında ciddi çalışıb millət balalarının xoşbəxt olmaları üçün hər dürlü zəhmətlərə girişəsiniz. Gəncə kursunda nəzərləri cəlb edəcək bir şey varsa da, o da müəllimə xanımların çox olmalarıdır. Həmd olsun Allaha ki, millətimiz maarifin qədrini anlayaraq var qüvvələri ilə çalışırlar. Və bu çalışmalarının sayəsində həvəskarlara “qənaət summalarından” para buraxılması vədə verildi. Millətimiz bunu bilməlidir ki, 9 ay məktəblərdə çalışıb başlarını yoran müəllim, müəllimələr üç ay yay tətlinə möhtacdırlar. Fəqət müəllim, müəllimələr istirahəti geri ataraq çalışmaq borcları olduğunu anladılar, çalışmağa başladılar. Qardaşlar, bunu bilməlisiniz ki, yayın istisində hər gün sabah saat 7-dən başlayaraq saat 3-də qurtarmaq böyük bir əziyyətdir.”

Cavan hökumətimizi müəllim, müəllimlərimiz yaşatmaq istəyirlər. Bunların belə çalışmaların[ı] görə əfəndilər ikiqat çalışmağa başladılar.

Ələlxüsus Cavad bəy Cavarlı cənabları ümum müfəttişlik işlərinin, hətta müdavim, müdavimələrin zəhmətlərinə qatışmış, bununla bərabər, pedaqoji və tarixi-təbii müəllimləri tapılmadığına görə Cavarlı cənabları bu ağır vəzifəni də öhdəsinə götürərək çalışmağına davam etmişdir. Daima kəndi nitqində müdavim, müdavimələrə deyir:

“Əfəndilər, bizim üçün istirahət lazım deyil. İstirahəti atalım da, fəqət bizdən sonra gələn övladımızın gələcək istirahəti təmin olunsun.”

Mirsüleymanzadə

Qubadan

Əksinqilab ilə mübarizə

Sərhəd boyundan bu günlər məhəlli-məmurriyyətinə [iş yerinə] Qubaya övdət etmiş [qayıtmış] qaimməqam [Əmir xan] Xoyski əfəndi övzadan [vəziyyətdən] xəbərdar olmuş və bir qaç əksinqilabçılıqda və Denikin casusluğunda ittiham edilən xainləri həbsə almışdır. Mövsuq [eti-barlı] mənbədən öyrənə bildiyim məlumata görə, əksinqilabla şiddətli mübarizə etmək üçün heç bir vəsilədən çəkinməməyi qaimməqam əfəndi təhtiqərara almışdır. Cənabi-Haqq müvəffəq buyursun.

Qubernator namizədi

Şəhərdə dövran edən şeyiələrə və hökumətə yaxın dəvairdən [dairələrdən] ala bildiyim məlumata nəzərən, Quba qaimməqamı Əmir xan Xoyski həzrətləri bu yaxın günlərdə Bakı qubernatorluğuna təyin ediləcəkdir. Xoyski əfəndi fəal, həmiyyətpərvər, namuslu olduğu kimi, millət və vətəninə çıldıracasına [dəlicesinə] sevnən, xain və cinayətkarların rəhm-siz düşməni olan bir zətdir. Böylə bir vücudun qubernatorluq kimi ali mənsəbə təyin edilməsi vilayətimiz daxilində asayış və nizam və sağlam bir sulta görmək arzu edənləri şad və məmnun etsə gərəkdir. Xoyski əfəndinin qubernatorluğa

təyin edilməsi ilə Bakı quberniyası polisində bir çox təbəddülat [dəyişiklik] vücudunda gələcəyini yəqin etməlidir.

H[üseyn] R[za Məhəmmədbəyli]

GÜRCÜSTANDA

General Baratov

“Qruziya” qəzetəsinin mühərriri Gürcüstan Xariciyyə naziri Gegeçkoriyə müraciət edib, general Denikin nəzdində olan xüsusi şura tərəfindən məlum olduğu üzrə Tiflisə gəlmiş olan general Baratov ilə nə cür müzakirət olacağı sualını vermişdir. Gegeçkori cavab vermişdir ki, bu barədə cavab verə bilməz, çünki general Baratov hələ onun yanına gəlməmişdir və Gürcüstan hökumətinə də elə bir təklif eyləməmişdir.

* * *

Gürcüstan Məclisi-Müəssisan fraksiyalarının general Baratovun Tiflisə gəlməsinə nə nəzərlə baxdıqlarını “Borba” qəzetəsi belə yazır: Məclisi-Müəssisanda olan Eser fraksiyası üzvü Qobeçiya bu suala böylə cavab verir: General Baratovun Denikin namından siyasi təklif edə biləcəyinə nə tövr baxılması məsələsi Məclisi-Müəssisan fraksiyalarında hələ müzakirə edilməmişdir. O ki qaldı bu məsələ haqqında xüsusi mübadileyi-əfkara [fikir mübadiləsinə], bu barədə bədbinə nəzər müşahidə edilir. Parlaman dairələrinin əhvali-ruhiyyəsi böylədir ki, Dabra- vol ordusunun nə siyasi platforması, nə

də onun Gürcüstan istiqlalıyyətinə mü-nasibəti heç bir cəhətlə ümid vermir ki, tərəfeyn arasında ümumi bir dil olsun. Təsəvvür edilən müzakirat status-kvo qanununu riayətlə sırf istixbarat mahiyyə-tini haiz olarsa [daşyarsa], təminat veril-mək şərtiylə bəziləri tapırlar ki [bu fikir-dədirlər ki], bu yolda müzakiratın əleyhi-nə bir söz söyləmək olmaz.

İrəvan şəhərində yaşayan müsəlmanla-rın halı o qədər fənalasmışdır ki, biçərə-lər küçəyə çıxmaqdan ehtiyat edirlər. Bir para işlər üçün Azərbaycana gedən İrə-
van müsəlmanları İrəvandan məktublar alırlar ki, geri qayıtmaları. Çünki İrəvan şəhərinin dinc müsəlman əhalisi bu axır vaxt bir ixtilaf törəyə biləcəyini gözləyir-lər.

ERMƏNİSTANDA

Ermənistan Müdafiə Komitəsi

Ermənistanda Ermənistan Müdafiə Komitəsi təşkil edilmişdir. Bu komitəyə Ermənistan Hərbiyyə, Daxiliyyə naziri daxil olmuşdur. Komitənin sədri hökumət rəisidir. Komitənin ixtiyarı vardır ki, daha üç nəfər dəvət eylesin. Komitəyə ixtiyar verilmişdir ki, icab etdiyi zaman Şurayi-Vüzəradan [Nazirlər Kabinetindən] sormadan müxtəlif binagüzarlıqda [sərəncam-da] bulunsun. Yalnız sonradan Şurayi-Vüzəraya bu Komitə məlumat verəcəkdir.

İrəvan quberniyasında

İrəvandan alınan mövsuq [etibarlı] xə-bərlərə görə, erməni əsgərləri Naxçıvan və Şərur uyezdlərini tamamilə tərk etmişlərdir. Erməni əsgərlərinin ruhu o qə-dər düşmüşdür ki, əsgəri məmurlar on-ları müşkülətlə cəbhəyə göndərməyə mü-vəffəq olurlar. Erməni əsgərləri xeyli ümitsiz və davamedici deyildirlər. İrəvan uyezdiində bir çox mitinqlər vəqə olmaqdadır. Bu mitinqlərdə daşnak natiqləri əhalinin ruhunu qaldırır millî ədavəti da-ha da şiddətləndirirlər. Bu təşviqata görə

İRAN İŞLƏRİ

Urmuda

Təbriz qəzetəsi yazır: Salari-Ehtişa-mın atlıları bu gün Urmu şəhərinə varid oldular. Əhali bunları şadlıqla istiqbal ey-ləmişdir [qarşılasmışdır]. Sərdari-fateh və süvarilər gəlmədən əvvəl Urmiyədə buğ-danın xalvarı 300 tükən idi, şimdiki haş-tad tükənə qədər yenmişdir. Getdikcə qiymətlər əskilir. Çörəyin batmanı 25 qran ikən şimdiki 1 tükən olmuşdur. Ət də 25 qrandan 15 qrana yenmişdir. Bir-inci zəruri şeylər bu minval getdikcə əs-kilməkdədir.

Ərdəbildə

Burada neçə gündür ki, əmniyyət ha-sil olmuşdur. Qəvamül-vəzərənin təhti-idarəsində [tabeçiliyində] olan ordu əmə-liyyəyə başlayıb quldurlara şikəstlik ver-mişdir. Quldurların başçıları qətl edilib bir neçələri də təslim olmuşlardır.

Təbrizdə

Cümə günü Təbrizdə Sipəhsalari-əzəm bağında böyük bir məclis tərtib verilib oraya şəhərin mötəbərani, üləması də-

vət edilmişdir. Sipəhsalari-əzəm [Baş komandan] irad etdiyi nitqində demişdir ki, Vəliəhd Tehrana getdiyi üçün şimdiki ümuri-idarə mənim əlimdədir. Əlbəttə, ağayan [ağalar, zadəganlar] mənə müavinətdə bulunmazsalar, təbiidir ki, arzu etdiyim nəticələrə nail ola bilmərəm. Ona görə də lazımdır ki, bir heyəti-ədliyyə intixab edilsin [seçilsin] və mən də Tehrandan bir hüquqşünas dəvət edəcəyəm ki, ədliyyəni idarə eyləsin. Əgər bundan sonra elat yəğmagərlik [quldurluq, soyğunçuluq] edərlərsə, onlara dəhşətli cəza verəcəyəm.

EHYİYACIMIZ

Hökumətimiz köməkliyi ilə, bu gün diqqətlə baxılırsa, şəhərlərdə, qəsəbələrdə, hətta kiçikcə bir neçə yerlərdə dərslər oxunmaqdadır. Vətənimiz Xaldan qəsəbəsində də üç sinifli bir ibtidai məktəb bulunmaqdadır. Keçən sənə bizim Xaldan camaatının məzkur [deyilən] ibtidai məktəbi çox zəif keçmişdir. Çocuqlarımız nə oxumuş, nə qanmış, nə çalışmışdır. Müəllimimiz nə oxutmuş, nə çalışmış və nə də qandıra bilmişdir. 6 ay məktəbə yüyürmüş bir ehtiyat [hazırlıq] sinfi “A” nə imiş tanımayırlar. 4 sənə kənd məktəblərində oxumuş bir üç sinifli çocuq müəllim cənablarına etina etməyirlər. Dəlil; üç ay kurs görmüş bir müəllim ki, mədrəsələrdə mövludi-şərif oxumuş ola, 4 il üsuli-cədid görmüş bir çocuğa hesab, coğrafiya başa salmağa müqtədirdirmi, ya yox? Bu sənə hökumətimiz tərəfindən bizim Xaldan məktəbinə bir müqtədər

müəllim və bir müqtədərə müəllimə təyin olunması biz şagirdlər tərəfindən istidə [xahiş] olunur. Bizim dərdimizə çarə, məktəbimizə müəllim və müəllimə göndərilib biz naəlaclara çarə edərlər zəndəyiz. Ehtiyacımız müəllim və müəlliməyədir.

Şagirdlər nümayəndəsi: Mustafa

TEATRO VƏ MUSIQI

“Ölülər”

Ağustosun 4-də möhtərəm Mirzəağa Əlizadənin təhti-idarəsində türk aktyorlarının iştirakı ilə Mirzə Cəlil Məmməd-quluzadənin məşhur “Ölülər” faciəsi mövqeyi-tamaşaya qoyuldu.

“Ölülər” faciəsi 1916-cı sənədə birinci kərə olaraq Bakıda oynandıqda Bakı mətbuatında bir gurultu qoparmış, böyük bir mübahisə meydanı açmışdı və mühərrirlərimizin əksəri bu mübahisələrə iştirak etmişlərdi. O zaman mübahisəyə iştirak edən mühərrirlər, başda “Yeni iqbal” və “Açıq söz” qəzetələri olmaqla iki tərəfə bölünüb, iqbalçılar “Ölülər” faciəsinin əxlaq cəhətini götürür, Kefli İsgəndər kimi gözüaçıq alim şəxsini o surətlə, xüsusən xalqımızın mənfur bildiyi kefli bir halda səhnəyə çıxmasını qəbul etməyərək onun mənfəi tərəfini isbatla çalışırdı. “Açıq söz”çülər isə “Ölülər”i yalnız sənət və səhnə nöqtəyindən təhlil etməklə onun müsbət cəhətini iltizam edir, onun tənqid ediləcək yerlərinin Kefli İsgəndərin şəxsiyyətində olmadığını iddia edirdi.

Bu kərə “Ölülər” əsəri haqqında müs-bət və mənfi bir şey yazmayacağız. Yalnız nə surətlə oynanmasından bir qədər bəhs etmək istəriz.

Bizim artistlərimizdə qəribə bir xasiy-yət vardır. Bir əsər birinci kərə oynandıq-da ona böyük əhəmiyyət verir, ciddi-yətlə hazırlanır, öz rollarına diqqət edir-lər. Budur ki, Bakıda hər əsərin ilk kərə oynanılması müvəffəqiyyətlə başa gəlir. Sonradan həman əsər ikinci kərə oynan-dıqda artistlər bir qədər etinasız olurlar. Heç bir şeyə əhəmiyyət verməyir, nəti-cədə teatro tamaşaları, bir növ, soyuq keçir. “Ölülər” faciəsi də həmçinin ilk kə-rə oynanmasına nisbətlə bir qədər so-yuq keçdi. Buna da səbəb bəzi qüvvə-lərin mövcud bulunmadığı ilə bərabər, artistlərin adətdən xaric bir surətdə “şarj” etdikləri idi.

Şeyx Nəsrulla rolunda Məhəmmədəli Sidqi əfəndi müvəffəq olamırdı. “Ölü-lər” faciəsinin ruhu Kefli İsgəndər ilə bə-rabər Şeyx Nəsrullanın vücudundadır. Bu məsuliyyətli vəzifə artisti təzyiq etməkdə idi.

Şeyx Əhməd rolunda Mirzə Muxtar [Məhəmmədzadə] cənabları fəna deyil-dilər. Zətən Şeyx Əhməd öylə böyük bir iqtidar da tələb etməyir.

Hacı Həsən rolunda Abbas Mirzə Şə-rifzadə bəzi mübaliğəkarlıqda bulunma-saydı, qayət təbii çıxardı. Məməfih [bu-nunla belə], yaxşı denilə biləcək bir halda oynaya bildi.

Kərbəlayı Fatma rolunda xanım Lizina büsbütün bərbad bir halda idi. Bu artist-ka türkcə də bilməyirdi. Müvəffəqiyyət-sizliyi, bacarıqsızlığı da bundan nəşət edirdi [irəli gəlirdi].

Kefli İsgəndər rolunda Mirzəəğa Əli-yev birinci kərə oynadığı kimi yenə mü-vəffəqiyyətlə oynadı. Bu gün bizim səh-nəmizdə Kefli İsgəndəri yarada biləcək bir artist varsa, o da Mirzəəğa cənabları-dır. Kefli İsgəndər rolu müzhik [gülməli] olmaqla bərabər, olduqca ciddidir. Onun hər sözünün, hər hərəkətinin ayrı-ayrı mənaları var. Mirbağır ağaya qarşı “9 ya-şında?!” deyib təkrar etdiyi cümlələrdə bir çox işarələr və kinayələr vardır. O ki-nayələr tamaşaçılar üzərində lazım gə-lən təsirləri buraxmalı idilər.

Bu gün bir artist öhdəsinə aldığı və-zifəni müvəffəqiyyətlə ifa etmək üçün ibtida həman əsəri bilməli, müəllifin bü-tün məqsəd və məramını, fəlsəfəsini, hankı nöqtələrə toxunmaq istədiyini an-lamalıdır. Ancaq bunları bildikdən sonra həman işarə və kinayələrə istədiyi təsiri verdirə bilər. Mirzəəğa Əliyevin iqtidar və məharətini, xüsusən İsgəndər rolun-dakı müvəffəqiyyətini etirafla bərabər, əfvlərinə məğrurən [bağışlayacağına ina-naraq] demək istəyirik ki, səhnədə təkrar edilən “9 yaşında?!” cümlələri hərəsi bir şeyə işarə olduğundan, ayrı-ayrı mənala-rı olduğundan, mənəcə, müəllifin istədiyi nöqtəyə toxunulmadan keçildi.

İsgəndərin oyununda ikinci bir fəqərə [məsələ] anlaşılmadı. Son pərdədə bacısı Nazlı onu məcburən Şeyx Nəsrullaya ver-mək istədikdə kəndisinə üz verən müsi-bətdən dolayı özünü qardaşının qucağı-na atmaq istəyir. Lakin qardaşı onu qə-bul etməyərək itələyir. Bəlkə, bacısı ilə şu müamiliəsi [rəftarı] başqa dürlü olmalı idi.

Nazlı rolunda xanım Olenskaya yaxşı idi. Zeynəb də fəna deyildi. Hacı Baxşəli,

Hacı Kərim, Hacı Kazım, Məşhədi Oruc, Kərbəlayı Vəli rollarındakı Əliislam [Da-daşov], Darablı Rza, Mirpaşa [Sadıqov], Xəlil Hüseynov, Anaplı, ümumiyyətlən, həddindən artıq “şarj” edirdilər. Bu şəxslər ayrı-ayrı tiplərdir. Bunları yek-digərindən təfriq etməlidir [bir-birindən ayırmaq lazımdır]. Lakin bu rollarda səhnəyə çıxan artistlər, demək olar ki, surətinə girdiyi tiplərin, şəxslərin heç əhvali-ruhiyyələrini təhlil etməmişlər. Hacı Baxşəlinin, Hacı Kərim, Hacı Kazım və sairənin necə bir təbiətə malik adamlar bulunduğunu dərk etməmişlərdir. Budur ki, onlardan Darablı, Anaplı bütün diqqət və fikirlərini şarj etməyə, səhnədə adətdənkənar hərəkətlər yapmağa bəzi [sərf] etdiklərindən, müəyyən bir tip göstərməkdən aciz bulunurdular. Məmafih üçüncü səhnədə Hacı Baxşəli ilə Kərbəlayı Vəlinin mübahisələri fəna çıxmadı.

Hələ özlərindən bir taqım münasibətsiz sözlər əlavə etmələri heç bir növlə bağışlanmayacaq bir hərəkətdir. Xəlil Hüseynovun əlavə etdiyi “Qəbirdən dirilib özü gələcək buraya” zənn edirəm, kitabda yoxdur. Habelə Əbülhəsən Anaplının “İngilisdən alan qatırını ver mənə” sözü səhnədə bir cinayət yapmaqdır.

Mirbağır ağa rolunda [Bağır] Cabbarov yaxşı idi. Habelə onda da şarj var idi. Hələ axırncı pərdədə Nazlının əlindən çıxacağını bildikdə ağlaması bir qədər təsiri ixlal etdi [kəllədi].

Müəllim rolunda Mirzə Muxtar [Məhəmmədzadə] zəif idi. Birinci kərə bu rolda Əliəkbər Süheyli bəy müvəffəq olmuşdu. Məharət göstərmək bir rolun böyük və uzunca olmasında deyil, bəlkə qısa bir cümləni qayət gözəl və təbii bir

surətdə demək olar. İştə, birinci kərə Süheyli, oyunun başlanğıcı olan işbu müəllimi adətən yaratmışdı.

Səhnədə bəzi tərtibatsızlıqlar da vardı. Hələ qulluqçu Zeynəb və sair arvadların son moda potin ilə səhnəyə çıxmaları təsiri pozurdu.

Ümumiyyətlə, teatro fəna keçmədi. Tamaşaçılar da özlərini yaxşı aparırdılar. Zətən bu kərə teatroya bir qədər seçmə (?) adamlar gəlmişlərdi.

Kazımoğlu

* * *

Təxminən bir ay yarım bundan əqdəm [qabaq] Suraxanıda Benkendorf şkolasında [məktəbində] “Köhnə Türkiyə” draması mövqeyi-tamaşaya qoyulacağı elan olunub və biletlər satılmışdı. Məttəəs-süf [təəssüf ki], məzkur [deyilən] tamaşanın sabiq müdirinin müvəffəqiyyətsizliyindən dolayı tamaşa göstərilmədi. Şimdi “Köhnə Türkiyə” əvəzində işbu avqustun 8-də, cümə günü “Zorən təbib” komediyası göstəriləcəyi və “Köhnə Türkiyə”yə bilet alan möhtərəm camaatın həman biletlərlə cümə günü bu tamaşaya təşrif gətirə bilmələri elan olunur.

İDARƏDƏN CAVABLAR

Sənətçiyə cavab olmaq üzrə açıq məktub yazan əfəndiyə: Sənətçinin tam məntiq üzrə yazılmış məqaləsini məntiqsizlik kimi göstərib də kəndiniz qayət də məntiqsizcəsinə rəftar edirsiniz. Fəqət sözün kütahı [qısa] yaxşıdır. O kişi yazır ki, biçiz

mütəəllimlər nəfinə [yoxsul şagirdlər xeyrinə] müsəmirə verdiniz, pul yığdınız, hesab verin görək necə oldu. Doğrudur, bizlər camaat tərəfindən hesab tələb olunmasına adət etmədik. Fəqət burası protesto ediləcək bir həqarət deyil ki, hesab vermək əvəzinə münaqişəyə başlayasınız. “Sənətçi” əfəndi tam nəzakətlə hesab tələb etmişdir. Və kimsə tapılmaz ki, böylə tələbə iştirak etməsin. Uzun-uzadıya təşəkkür və protestolar, tuli-tulani [uzun-uzadı] cavablar yazmaqdan, beş sətir yaza bilərdiniz ki, mədəxil şu qədər, məxaric o qədər, nəyə filan qədər olmaq üzrə sırf hasilat filan qədər olmuşdur və filankəsə verilmiş, ya filan yerə tapşırılmışdır. Hesab tələb etməyə hamının haqqı var və hesab vermək müsəmirə heyətinin borcudur, vəssalam.

Tabaqçı əfəndiyə: Birinci Yardım alayı haqqındaki məqaləniz dərc edilməyəcəkdir.

Gəncədə İzçi əfəndiyə: Yazıları kağızın bir tərəfində yazmağınız rica olunur.

Salyanda “Xudu” imzası ilə yazan əfəndiyə: Əvvəla, özünüzdə idarəmizə bir yaxşı tanıtırmalısınız. Saniyə [ikincisi], rusca yazı qəbul etməyiriz. Muxabirələriniz dərc olunmaq üçün mütləqə türkçə yazılmalıdır. İdarəmiz sizi yaxşı tanımadıqca adsız, yaxud nami-müstəarla [gizli adla] örtülmüş məqalələriniz heç vaxt dərc edilməz.

Hüseynzadə əfəndiyə: Məsələni çox da qurcalamaq lazım deyil. Onların məqsədi millətə, dinə, ya vətənə xidmət deyil, avam aldatmaq üçün bir nümayişdir. İki il əvvəl də etdilər. Başa vurmədilər. Yenə başa vurmayacaqlar. Müvəqqət bir çıxışdır ki, bir neçə politikaçıların göstərməsi ilə icra edilir.

İtibdir

İsmayıl Molla Yunis oğlunun 3-cü polis idarəsindən aldığı pasportu itib. Etibardan saqitdir [etibarsızdır].

7415

Bəhri-Xəzər dənizində posta, sənişin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazaşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çarşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çarşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər

Gəz və geri

17-ci körpüdən çarşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Hasənquli-Bəndər Gəz-Məşhədsər

və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsq-Quryev və

geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Doktor M. D. Mdivani

Gəlib naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Qəbul edir: arvad, daxili və cərrahiyyə naxoşluqlarını Voronsovski-Qubernski küçələrin küncündə, ev nömrə 15, telefon nömrə 06-78, 10-1-ədək.

Axşam isə öz evində, Balaxanski-Maqazinni küçələrin küncündə (Müsəlman məscidi qarşısında), telefon 20-67, saat 5-dən 8-ədək.

5425

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişlərin yaxşı qayıdırılması təmin olunur. Kənardan gələnələr üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradnı qapıdan.

10218

Berlin Darülfünunu doktoru

S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə.

Telefon nömrə 50-28 və 93.

10244

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası

Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənələr hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Diş həkimi

B. M. Şternin

Vorontsovski küçə nömrə 22, Karantinni küçənin küncündə. Telefon nömrəsi 48-15.

Dişlərə müalicə olunub doldurulur, kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayıdırılır, ağrısız çəkilir və qeyriləri.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək.

Qiymətlər münasibdir.

7413

Doktor M. İ. Lurye

Əmrazi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi.

Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək.

Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Müvəqqəti müdir:

Xəlil İbrahim

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Teleqraf xəbərləri

səh. 109. “5) Meydani-hərbə inqilabçı hindlilər”: qəzetdə 5’in yerinə də 4 getmişdir.

“Krasnı Yar tərəfdə”: qəzetdə “Krasnı Yar” yerinə “Krasnoyarsk” getmişdir; Rusiyanın Volqoqrad vilayətinin Jirnovski rayonunda şəhərli qəsəbə olan Krasnı Yar nəzərdə tutulur.

Sülh ətrafında

səh. 110. “Onlar Şurası”: Paris Sülh Konfransı əsnasında Böyük Britaniya, Fransa, Amerika, İtaliya və Yaponiyanın hərəsindən iki nümayəndənin iştirakı ilə qurulmuş şura.

“Deyli meyl” [Daily Mail]: Londonda 1896-cı ildən etibarən nəşr edilən gündəlik qəzet.

Qəzetlərdən

səh. 112. “İtaliyada iğtişas”: qəzetdə bu xəbər səhvən “Hindustanda iğtişas” adıyla getmişdir.

Vükəla Şurasında

səh. 112. “gerbovi”: rəsmi sənədlərə yapışdırılan və xüsusi vergi ödənişini göstərən marka.

Türk ulus-oymaq birliyi

səh. 113. “təfriqə”: əsasən mətbuatda hissə-hissə çap edilən əsər.

“Türk ulus-oymaq birliyi”: məqalənin adı qəzetdə “Türk ulusu oymaq birliyi” kimi getmişdir.

səh. 115. “Sübh-dəm bir əcəb uğraş oldu, / Hər tərəf nəreyi-şabaş oldu, / Dili-paşa ilə peykani-ədu, / Qan yalaşdı vü qarındaş oldu.”: “Sübh çağı qəribə bir iş oldu; hər tərəf “afərin, əhsən” nərələri ilə doldu; paşanın ürəyi ilə düşmənin oxu qan

yalaşaraq, bir-birinin qanını yalayaraq qardaş oldular.” Şair, döyüş meydanında oxla vurularaq şəhid edilən Əli paşanın ölümünü bu misralarla təsvir etmişdir. Qəzetdə “nəreyi-şabaş” yerinə səhvən “ləğzeyi-şabaş” getmişdir.

“Oxların can almağa tirinlə yoldaş oldular, / Sinələrdə qan yalaşdılar qarındaş oldular”: “Oxlarınla ox kimi kirpiklərin can almaqda bir-birinə yoldaş oldu; ikisi də sancılıqları sinələrdə qan yalaşdı (eyni qanı yalayıb) bir-biriyə qardaş oldular.

“Yanq və Şanqın sədləri”: Çinin şimalındakı dağ silsiləsi nəzərdə tutulur.

“Hi-Ya” (yaxud Sya, Şia, Xia): Eramızdan əvvəl XXI-XVII əsrlərdə hökm sürmüş Çin imperatorları sülaləsi.

“Şan sülaləsi”: Eramızdan əvvəl XVII-XI əsrlərdə hökm sürmüş Çin imperatorları sülaləsi. Qəzetdə “Şan” yerinə “Şam” getmişdir.

“Çao” (yaxud Çjou, Zhou): Eramızdan əvvəl XI-III əsrlərdə hökm sürmüş Çin imperatorları sülaləsi.

“Han”: Eramızdan əvvəl 206-cı ildən eramızın 220-ci ilinə qədər hökm sürmüş Çin imperatorları sülaləsi.

İzçiliyə dair

səh. 117. “25 təmmuz sənə 1335”: burada tarix rumi təqvimlə verilmişdir, miladi təqvimlə 25 iyul 1919-cu ilə uyğundur.

Bakı xəbərləri

səh. 121. “boçka kürüsü”: qəzetdə “başqa kürüsü” kimi getmişdir.

Gürcüstanda

səh. 122. “Qobeçiya”: Gürcüstan Məclisi-Müəssisində Qobeçiya fəmiyalı iki üzv var idi: İosif Pavloviç Qobeçiya və İvan Pavloviç Qobeçiya. Onlar qardaş və ikisi də eser idi. Burada onlardan hansından bəhs edildiyi məlum deyil.

İran işləri

səh. 124. “yəğməgərlik”: qəzətdə “yağığərlik” getmişdir.

Teatro və musiqi

səh. 126. “Köhnə Türkiyə”: Rza Zakinin faciə əsəri.

“Zorən təbib”: fransız dramaturqu Molyerin əsəri.